KÄY KYLÄÄN

Pohjois-Pohjanmaan kyläohjelma 2021-2025

Pohjois-Pohjanmaan Kylät

Kyläohjelman 2021-2025 tekijät

Belyta Tembo, Oulun ammattikorkeakoulu, luonnonvara-ala

Joanna Kuosmonen, Oulun ammattikorkeakoulu, luonnonvara-ala

Kuvat: Joanna Kuosmonen, Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry, Suomen Kylät, Popleader, kuvapankit Kuviasuomesta.fi ja Pexels

SISÄLLYS

Esipuhe		5
1.	Johdanto	6
2.	Kyläohjelman tavoitteet	7
3.	Kyläkysely	8
4.	Toimenpide-ehdotuksia	9
5.	Elinvoimainen kylä	10
6.	Nuoret kylällä	11
7.	Vapaaehtoistyö kylillä	12
8.	Kylien tulevaisuus	13
9.	Kylätoiminnan järjestäytyminen	14-15

ESIPUHE

Kun tämän kyläohjelman päivitystä yhdistyksessämme aloitimme, ei vielä ollut tiedossa mitä tuleva vuosi 2020 toisi tullessaan. Kukapa olisi vielä vuoden 2019 puolella osannut arvata, että tuleva vuosi tulisi jäämään historiankirjoihin pandemiavuotena ja vuotena, jolloin suomessa otettiin käyttöön valmiuslaki ensimmäisen kerran sitten sotavuosien. Kulunut vuosi muutti maailmaa. Rajat menivät kiinni ja matkustaminen romahti. Liikkumien väheni ja lähikontaktit vaihtuivat etäyhteyksiin. ”Niin muuttuu maailma ja me sen mukana.”

Muutoksista huolimatta on kuitenkin asioita, jotka pysyvät. Ohjeistettu fyysisen etäisyyden ottaminen ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että kaikesta huolimatta tarvitsemme toisiamme. Yksin emme pärjää. Yksin ei ihminen ole olemassa. Ja jos ihmiset eivät olisi olleet yhdessä ei meitäkään olisi. Yhdessä myös voimme olla jotakin enemmän. Yhdessä saamme aikaan asioita ja yhdessä voimme myös muuttaa asioita.

Mitä yhdessä oleminen, tekeminen ja yhteistyö edellyttää. Yhdessä olemisen, yhdessä tekemisen ja yhteistyön perusta on luottamus. Luottamus luo pohjan yhdessä toimimiselle, kun taas luottamuksen puuttuminen murentaa maaperää yhdessä tekemisen jalkojen alta. Ajatelkaapa yhteiskuntaa, jossa luottamus vallitsisi kaikkien kesken ja aina voisi luottaa siihen, että jokaisen toimijan toiminta on rehellistä, vilpitöntä ja hyväntahtoista ja jokainen tyytyisi kohtuuteen.

Luottamuksen kautta luotu yhteistyö ihmisten ja yhteisöiden välillä on mahdollisuutemme. Sitä se on isommissa piireissä, mutta myös meillä yhdistys- ja kylätoiminnassa. Luottamuksen ilmapiiriä rakentamalla ja yhdessä yhteisten asioiden puolesta toimimalla rakennamme ja kehitämme kyläämme, kuntaamme, maakuntaamme ja maatamme.

Tämä kyläohjelma on tehty yhteistyössä OAMK opiskelijoiden kanssa. Ohjelmaan on kysytty mielipidetutkimuksella nuorten ajatuksia ja tuntemuksia asumisesta kylissä ja harvaanasutulla maaseudulla. Ohjelmaan on myös selvitetty sitä yhdessä tekemisen määrää, mikä vuosittain maakuntamme kylissä talkoillaan.

Tällä edessäsi olevalla kyläohjelmalla Pohjois-Pohjanmaan kylät suuntaa seuraaviin viiteen vuoteen tässä alati muuttuvassa maailmassa.

Matti Heikkinen

Puheenjohtaja

Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry

JOHDANTO

1

”Käy Kylään” on meille kaikille kyläläisille tehty kyläohjelma, johon on koottu kylätoiminnan pääpiirteet. Julkaisua varten on toteutettu kaksi kyläkyselyä, joiden pohjalta on kartoitettu kylien haasteita ja tulevaisuuden näkymiä. Toinen kyläkysely oli suunnattu Pohjois-Pohjanmaan nuorille ja toinen yleisesti kaikille maakunnan kyläläisille.

Pohjois-Pohjanmaa:
- Kyliä ja asukasyhdistyksiä noin 350
- Kuntia 30
- Seutukuntia 7
- Toimintaryhmiä 5

Kylien tulevaisuus ja aktiivisten kylätoimijoiden vähentyminen sekä ikääntyminen mietityttävät. Nuoret ovat nyt avainasemassa kylien olemassaolon ja kehityksen kannalta, siksi kyläohjelmassa on otettu huomioon erityisesti heidän mielipiteensä. Nuorten kyläkyselyyn vastasi 361 Oulun Ammattikorkeakoulussa opiskelevaa nuorta. Vastanneita löytyi jokaisesta Pohjois-Pohjanmaan kunnasta.

Toiseen kyläkyselyyn vastasi 66 kyläläistä. Suurin osa vastaajista oli yli 50-vuotiaita (73%) ja kaikista vastaajista 62% oli asunut kylässä yli 20 vuotta.

Kyläohjelma on toteutettu Oulun ammattikorkeakoulun luonnonvara-alan opiskelijoiden opinnäytetyönä.

KYLÄOHJELMAN TAVOITTEET

2

Pohjois-Pohjanmaan kyläohjelman tavoite on toimia laajana strategisena asiakirjana maakunnan kylätoiminnan yhteisen tahtotilan, suunnitelmallisen kehittämistyön ja kylien elinvoimaisuuden edistämiseksi. Se kokoaa kylien tavoitteet yhdeksi yhteiseksi ohjelmaksi. Kyläohjelmassa katsotaan edellisten vuosien tavoitteita ja niiden toteutumista sekä tavoitteita tuleville vuosille.

Pohjois-Pohjanmaa on laaja maakunta, jossa on monenlaisia kyliä ja toimijoita. Jokaisella on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Maakunnallisen kyläohjelman tarkoituksena on antaa neuvoja, jakaa tietoa ja herätellä uusia ajatuksia.

Edeltävä kyläohjelma: ”Kylä on Kyllä!”, toteutettiin yhteistyössä Oulun ammattikorkeakoulun kanssa. Julkaisun tekivät luonnonvara-alan opiskelijat Salla Joentakanen ja Meeri Jokela opinnäytetyönään. Vuosien 2011-2014 kyläohjelma puolestaan toteutettiin hankkeena, sen työryhmässä oli monia asiantuntijoita ja eri toimijoita.

”Käy Kylään” on järjestyksessään viides Pohjois-Pohjanmaan kyläohjelma.

KYLÄKYSELY

3

Kyläkyselystä tiedotettiin Pohjois-Pohjanmaan asukkaille muun muassa Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry:n internetsivuilla sekä eri medioissa. Kyselyllä selvitettiin kyläläisten mielipiteitä kylien palveluista, kehittämistyöstä ja tulevaisuudesta. Kyselyyn vastasi 66 kyläläistä. Alla on kyläkyselyn vastausten perusteella tehty SWOT-analyysi.

VAHVUUDET ❖ Yhteishenki ❖ Viihtyisä ja turvallinen ympäristö ❖ Toimivat nettiyhteydet ❖ Kylätoiminta	**HEIKKOUDET** ❖ Julkinen liikenne ❖ Pitkät etäisyydet ❖ Virkistystoiminnan puute ❖ Nuorten tilat
MAHDOLLISUUDET ❖ Etäopiskelu ja –työ ❖ Muuttoliike kyliin ❖ Kyläyrittäjyys ❖ Bioenergia ❖ Maaseudun arvostuksen kasvu ❖ Maaseutumatkailu	**UHAT** ❖ Väestön vanheneminen ❖ Autioituminen ❖ Heikentynyt talous ❖ Palveluiden väheneminen

Kyläkyselyyn vastanneet uskoivat kylien vetovoimaisuuteen ja kasvuun. Esiin nousi vuoden 2020 alussa alkanut koronapandemia ja sen vaikutus maaseudun vetovoimaisuuteen. Kylien turvallisuus, yhteisöllisyys ja ympäristö vetävät puoleensa kaupungistumisen kasvuun kyllästyneitä ihmisiä. Kyselyn mukaan kylissä työllistytään vain kohtalaisesti. Pandemian myötä monet työpaikat ja koulut siirtyivät etätyöskentelyyn auttaen työn tekemistä kylissä.

Muutokset työ- ja toimintatapakulttuurissa ja yleisessä ilmapiirissä tukevat monipaikkaista asumista. Ihmiset matkaavat useampien paikkakuntien välillä työn, perheen ja harrastusten vuoksi. Ilmiössä piilee paljon mahdollisuuksia kylien kasvuun ja yrittäjyyteen. Haasteena on monipaikkaisuuden kustannukset ja ekologinen näkökulma. Paikkakuntien välisen liikkumisen hiilijalanjälki, vapaa-ajan asumiseen liittyvä ympäristökuormitus ja palvelujen saatavuus vaativat vielä ratkaisuja tulevaisuudessa.

TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA

4

Toimenpide-ehdotuksia kyläkyselyssä esille nousseisiin ongelmakohtiin.

1. Tarjotaan kylien nuorille erilaisia harrastusvaihtoehtoja.

2. Kyliin perustetaan moni palvelukeskuksia, joista löytyy paikallisesti tarvittavat palvelut. Tarjotaan vaihtoehtoisesti liikkuvia palveluita.

3. Kannustetaan nuoria osallistumaan kylätoimintaan, tehdään yhteistyötä koulujen ja muiden yhdistysten kanssa.

4. Otetaan käyttöön ilmastoviisaita ratkaisuja: uusiutuvan energian käyttö, lähiruoka, jätteiden lajitteleminen ja kierrätys.

5. Edistetään kimppakyydin/ kutsukyytijärjestelmän laajenemista.

6. Hyödynnetään sosiaalista mediaa kylän asioiden tiedottamisessa ja yhteishengen luomisessa. Luodaan aktiivisia virtuaalisia kyläyhteisöjä myös nuorten suosimille alustoille.

7. Toteutetaan kehittämishankkeita.

8. Kehitetään kyläavustajatoimintaa ja naapuriapua.

9. Tehdään kylän oma liiketoiminta-analyysi.

10. Pidetään kylätalot kunnossa.

11. Tuotteistetaan kylien kohteita ja tarinoita kylämatkailutuotteiksi.

12. Jokaiselle kylälle laaditaan ajanmukainen kylä- ja turvallisuussuunnitelma. Nämä pyritään saamaan osaksi kunnan ja viranomaisten omia suunnitelmia.

13. Hyödynnetään megatrendejä: ekologisuus, bioenergia, maaseutumatkailu, monipaikkaisuus, digitaalisuus, etätyö, lähiruoka…

ELINVOIMAINEN KYLÄ

5

Mistä syntyy elinvoimainen kylä?

Viihtyisä ja toimiva kylä perustuu **yhteisöllisyyteen.** Kyläläisten hyvään yhteishenkeen, aktiivisuuteen ja yhteistyöhön. **Talkootyö** kuuluu maaseutukulttuuriin oleellisesti. Muun muassa kylätalot on rakennettu ja ylläpidetty perinteisesti talkootyöllä. On tärkeää saada kaikenikäiset asukkaat osallistumaan aktiivisesti kylän toimintaan. Yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa esimerkiksi järjestämällä yhteisiä tapahtumia ja virkistystoimintaa.

Elinvoimainen kylä tarvitsee paikallisia yrityksiä ja paikalliset yritykset tarvitsevat paikallisia asukkaita. Kylien työpaikkoja voidaan lisätä muun muassa hanketoiminnalla ja omalla palvelutuotannolla. Hankerahoitusta on mahdollista saada erilaisiin kyliä kehittäviin projekteihin. Hankkeiden avulla voidaan mm. rakentaa luontopolkuja, tehdä urheilualueita, kunnostaa kylätaloja ja ympäristöjä.

Kylätalouden vahvistaminen ja liiketoiminta vaativat suunnittelua. Kaikki kylät ovat kuitenkin erilaisia. Niiden asukasmäärä, olosuhteet ja sijainti vaihtelevat. Samat toimenpiteet eivät siis välttämättä toimi kaikissa kylissä. Kylien on arvioitava omat tarpeensa ja mahdollisuutensa palvelu- ja liiketoiminnassa. **Megatrendejä** kannattaa hyödyntää liiketoimintasuunnitelmaa tehdessä. Uusiutuvat luonnonvarat, biotalous, maaseutumatkailu, digitaalisuus, monipaikkaisuus ja etätyö ovat nousussa.

Viestintä on nykypäivänä tärkeää kylien toiminnassa. Avoin ja aktiivinen tiedottaminen oman kylän elämästä luo kuvan elinvoimaisesta kylästä. Kylillä elämisen positiivisella esiintuomisella lisätään maaseudulla asumisen houkuttelevuutta. Toimiva verkkovälitteinen viestintä lisää turvallisuutta, mahdollistaa tiedon tehokkaan jakamisen, kylän yhteishengen kehittämisen sekä helpottaa vuorovaikutusta kyläläisten välillä.

NUORET KYLÄLLÄ

6

Nuoret ovat tärkein osa kylien tulevaisuutta. Kylien tulevaisuuden suurimpia huolenaiheita ovat autioituminen, keski-iän nousu ja lapsiperheiden määrän lasku. Tärkeää on saada nuoret mukaan kylätoimintaan ja parantaa heidän viihtyvyyttään kylillä. Nuorten hyvä suhde kotiseutuun tulee säilyttää, jotta poismuuttaneet nuoret palaavat juurilleen. Vuonna 2020 käynnistynyt Maaseudun Sivistysliiton ”Tää on mulle tärkee” (TOMT) -hanke tutkii nuorten suhdetta kotiseutuunsa ja paluumuuton mahdollisuutta.

Palveluiden ja kyläkoulujen väheneminen on huolestuttavaa ja vaikuttaa negatiivisesti kylien vetovoimaisuuteen. Kuitenkin 33,5% kyselyyn vastanneista nuorista harkitsi kylään muuttamista. Lisäksi 4% harkitsisi kylään muuttoa eläköidyttyään.

Miten nuoret saadaan viihtymään kylillä?
Nuorille tärkeää on päästä harrastamaan ja kehittämään itseään. Harrastemahdollisuudet ja monipuoliset palvelut parantavat nuorten viihtyvyyttä ja lisäävät myös kylien vetovoimaisuutta ja houkuttelevuutta. Nykymaailmassa digitaalisuus lisääntyy, joten toimivat internetyhteydet ovat tärkeitä erityisesti nuorille. Nuorten kyselyssä selvitettiin, mitä he tahtovat omalta kylältään. Kylän aktiivisuus, hyvä yhteishenki, nuorten huomioiminen, kyläkoulu, toimivat internetyhteydet, liikkumismahdollisuudet, ympäristön viihtyisyys ja palvelut nousivat vastauksissa esille.

Esimerkkejä nuorten harrastustoiveista kylille:

- Skeittipuistot
- Pelikentät
- Liikuntakerhot, urheilutoimintaa
- Sienestys, metsästys ja puutarhakerhot

VAPAAEHTOISTYÖ KYLILLÄ

7

Kylien vahvuus on niiden yhteishenki ja vapaaehtoistyö. 73% kyläkyselyyn vastanneista on tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen vuoden aikana oman kylänsä hyväksi. Eniten aikaa oli käytetty tapahtumien järjestämiseen ja niissä talkoolaisena toimimiseen. Kylissä monet tapahtumat ja hankkeet valmistuvat vapaaehtoisvoimin, mikä lisää kyläläisten yhteishenkeä ja yhteisöllisyyttä.

Vapaaehtoistyö on palkatonta ja omaehtoista yleishyödyllistä toimintaa, jonka avulla kerho-,seura- ja yhdistystoiminta on mahdollista kylillä. Vapaaehtoistyö on myös erinomainen keino ylläpitää sosiaalisia suhteita. Erityisesti vanhukset hyötyvät suuresti naapuriavusta, kyläavustajista ja vapaaehtoisten seurasta.

Helsingin Yliopiston Ruralia-instituutin vuonna 2011 tekemän tutkimuksen mukaan kansalaistoimintaan laitettu euro saadaan yhteiskunnalle kuusinkertaisena takaisin. Suomessa **vapaaehtoistyön vuosittainen arvo** on noin 3 miljardia euroa, eli 1,5 prosenttia Suomen BKT:sta. (Hirvonen & Puolitaival 2019, 43).

Kuitenkaan kaiken vapaaehtoistyön arvoa ei voida mitata rahassa. Vapaaehtoistyö kerryttää ennen kaikkea sosiaalista pääomaa. Ihmisten luottamus toisiinsa ja osallistuminen kansalaistoimintaan ovat sosiaalisen pääoman mittareita. Sosiaalisen pääoman vahvuus heijastuu suoraan yhteisön taloudelliseen menestykseen ja hyvinvointiin.

KYLIEN TULEVAISUUS

8

Vuoden 2020 kevät on tutustuttanut monet **etätyöskentelyyn**. Erityisesti nuoret nostivat kyselyssä esille etätyön ja –opiskelun mahdollisuudet. Nuorten ei välttämättä tarvitse muuttaa opiskelujen perässä suurempiin kyliin ja taajamiin, kun koulut tarjoavat myös etäopetusta.

Kiireisessä maailmassa maanläheisyys ja oma rauha houkuttelevat. Monet tutkimukset ennustavat **muuttoliikkeen** kääntymistä kaupungeista kyliin ja muutos on jo nähtävissä. Tilastojen mukaan kaupungista maaseudulle on muutettu kasvavassa määrin. Kaupungistumisen hidastumista ja pienempiin kyliin palaamista kutsutaan niin sanotuksi Nurmijärvi-ilmiöksi. Matkailu ja vapaa-ajan asuminen ovat myös nousussa, joka antaa kylille uusia elinkeinomahdollisuuksia.

Monipaikkaisuus on maaseudun tulevaisuuden kehityksen suunta. Tästä syystä hyvien yhteyksien ja tieverkostojen ylläpitäminen on ensiarvoisen tärkeää. Mökkeilyn ja vapaa-ajan asumisen lisäksi osa-aikainen asuminen maalla on nostanut suosiotaan. Etätyöskentely osan kuukaudesta tai jopa vuodesta tuo liikettä kehyskuntiin ja kylille. Monipaikkaisuus on myös osa ihmisten identiteettiä, monet tuntevat olevansa sekä maalaisia että kaupunkilaisia.

Ilmastonmuutoksen myötä ihmiset ovat yhä kiinnostuneempia ekologisista valinnoista. Arvostus lähiruokaa, hiilineutraaliutta ja biotaloutta kohtaan on nousussa, joten ilmastoviisaat kylät houkuttelevat asujia tulevaisuudessa. Ilmastoviisas kylä ottaa huomioon ympäristön pyrkimällä toimimaan kestävästi ja minimoimalla hiilipäästöjä. Ilmastoviisaan kylän ratkaisuja ovat esimerkiksi kierrätys, uusiutuvien energianlähteiden käyttö, kimppakyytien järjestäminen, hävikkiruoan vähentäminen ja kestävä rakentaminen.

Yrittäjyys kylissä kuten muuallakin on mahdollisuuksien huomaamista ja niihin tarttumista. Kylien on tärkeää tarttua hyviin yritysideoihin ja tukea innovatiivisia yrittäjiä. Kylien luonto ja ikääntyvä väestö tarjoavat uusia mahdollisuuksia elinkeinotoimintaan. Maaseutumatkailun kasvu ja biotalous luovat liiketoimintamahdollisuuksia kylille ja tuovat lisää kaivattuja työpaikkoja maaseudulle.

KYLÄTOIMINNAN JÄRJESTÄYTYMINEN

Kunta on kylän tärkein yhteistyökumppani. Kylien asukkaat voivat edustaa itseään kunnan luottamustehtävissä sekä kylä- ja asukasyhdistysten kautta. Kunnat myöntävät kylille rahoitusta kehittämiskohteisiin ja auttavat usein hankkeiden väliaikaisrahoituksessa.

Suomen Kylät ry on "Kylätoiminnan sekä Leader-ryhmien äänenkannattaja ja eduntekijä". Se on valtakunnallisesti merkittävin kylätoiminnan organisaatio ja sen toimintaan kuuluu maaseudun kehittämisen linjausten ja strategian luominen yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Se edustaa noin 4000 kyläyhdistystä ja –toimikuntaa, 19 maakunnallista kylien yhteenliittymää, 54 seudullista Leader-ryhmää sekä kuntatason kylien yhteenliittymiä ja kaupunginosayhdistyksiä. Suomen Kylät ry tekee poliittisesti sitoutumattomana yhteistyötä eduskunnan, ministeriöiden ja keskusjärjestöjen kanssa edistääkseen kylien ja paikallisyhteisöjen asioita. Lisätiedot: www.suomenkylat.fi

Pohjois-Pohjanmaan kylät ry on poliittisesti sitoutumaton maakunnallinen kylien ja asukasyhdistysten edunvalvoja. Yhdistyksen tavoitteena on edistää kylä- ja asukasyhdistysten sekä tutkimus- ja kehittämisorganisaatioiden välistä yhteistyötä. Yhdistys järjestää vuosittain maakunnalliset kyläpäivät ja valitsee maakunnan Vuoden Kylän. Lisätietiedot: www.ppkylat.fi

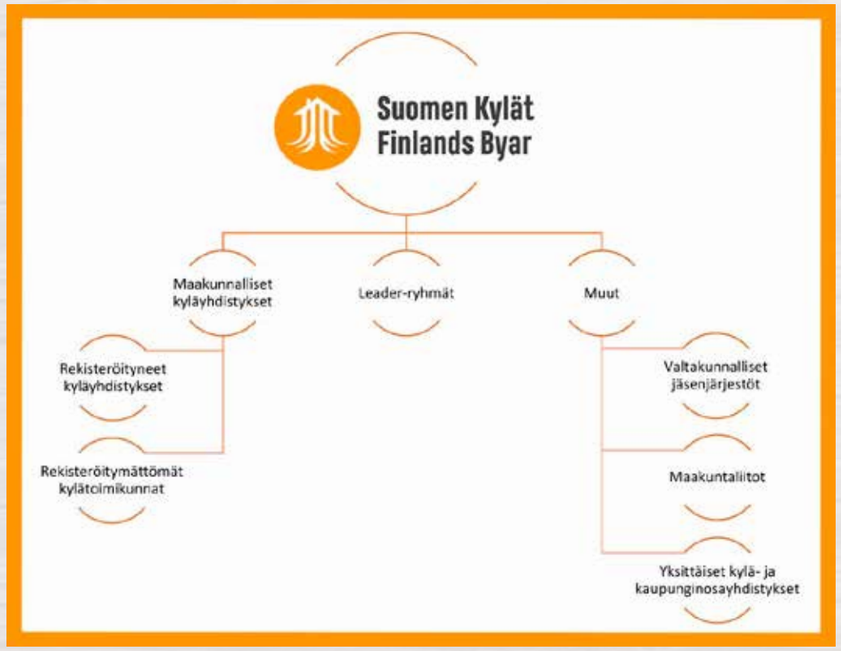

Pohjois-Pohjanmaan Kylät

Yhteyshenkilöt 2021

Koillismaan seutukunta
Leila Kivimäki
0440 446 708
leila.kivimaki@gmail.com

Oulunkaaren seutukunta
Anita Sievänen
0400 461 880
anita.sievanen@gmail.com

Oulun seutukunta
Juha H. Kukkohovi
050 303 1850
juha.kukkohovi@gmail.com

Raahen seutukunta
Kari Pietilä
040 028 2888
karipieti@gmail.com

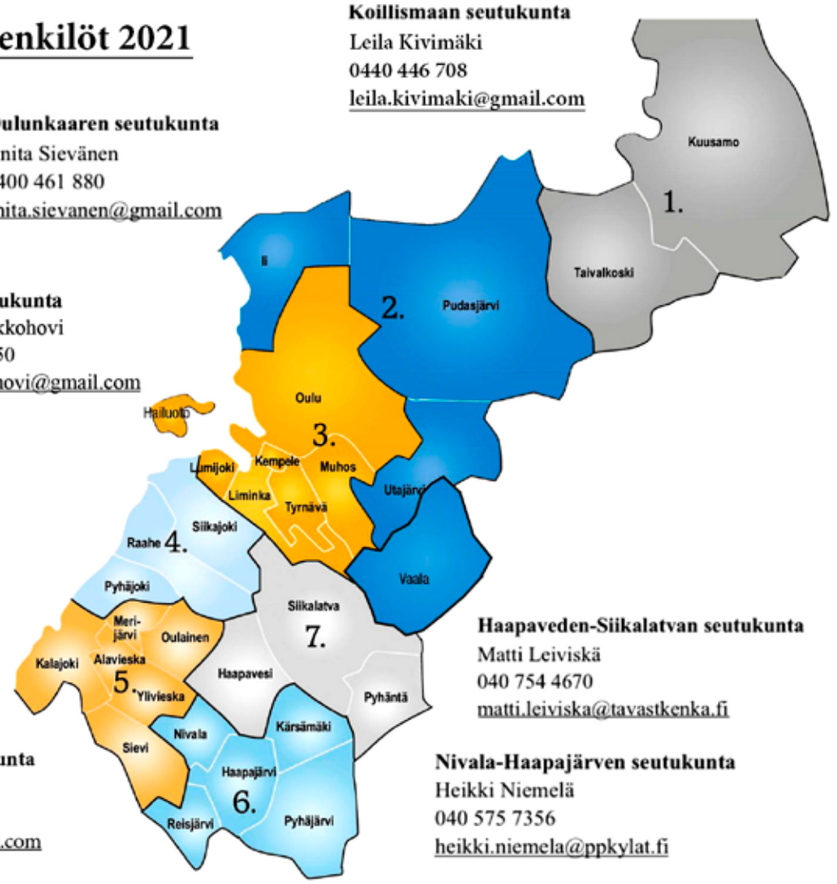

Haapaveden-Siikalatvan seutukunta
Matti Leiviskä
040 754 4670
matti.leiviska@tavastkenka.fi

Ylivieskan seutukunta
Keijo Pylväs
044 230 1017
keijo.pylvas@gmail.com

Nivala-Haapajärven seutukunta
Heikki Niemelä
040 575 7356
heikki.niemela@ppkylat.fi

1. Koillismaan seutukunta
2. Oulunkaaren seutukunta
3. Oulun seutukunta
4. Raahen seutukunta
5. Ylivieskan seutukunta
6. Nivala-Haapajärven seutukunta
7. Haapaveden-Siikalatvan seutukunta

Puheenjohtaja
Heino Ervasti
0400 294 754
heino.ervasti@otso.fi

Toiminnanjohtaja
Esa Aunola
040 551 3986
esa.aunola@ppkylat.fi

Pohjois-Pohjanmaan Kylät

OAMK

OULUN AMMATTIKORKEAKOULU